

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Тотка Монова

за дисертационния труд на **Георги Божидаров Александров**

ИНТЕРМЕДИЙНИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ПЕЧАТНИТЕ И ЕЛЕКТРОННИТЕ КНИГИ

за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Книгоиздаване)

Научен ръководител: проф. д-р Веселина Вълканова

Предложеният на вниманието ни дисертационен труд на Георги Александров представлява разработка от **225 страници**, структурирана в увод, пет глави, изводи и заключение, библиография, 2 приложения, списък с научните приноси и публикации. Емпиричните изследвания са графично представени с **24 фигури**.

Текстът е **добре структуриран, изложението** следва логиката на творческите задачи, които докторантът си е поставил, изпълнени са всички

стандартните изисквания, необходими за представянето на едно научно-теоретично изследване. Намерен е добър баланс между критичен научен обзор (представен в Първа глава „Научната интерпретация на печатната и електронната книга като медийни формати“); аналитичен обзор на статистически и емпирични изследвания (Втора и Трета глава – „Пазарна реализация на печатните и електронните книги“, „Международни тенденции в читателските нагласи“); емпирично авторско изследване в Четвърта глава („Емпирично социологическо изследване „Читателски нагласи към печатните и електронните книги““) и теоретична част, представена като извеждане на тенденции, закономерности и прогнози, базирани на обобщения представителен емпиричен от предходните три глави (Пета глава „Концепция за интермедийни отношения между печатните и електронните книги“).

Георги Александров основава дисертационния си труд на редица научни изследвания от български и чужди автори, като приложената библиография съдържа общо **184 заглавия**. Прави впечатление, че той **отлично познава** представителни текстове и изследвания, пряко свързани с изследваната проблематика. **Проведеното собствено емпирично изследване**, обобщаването на данните и прецизното им представяне в 22 цветни графики показва **високо ниво на научна компетентност** на докторанта.

Актуалност и значимост на разработвания проблем

На вниманието ни е предложен дисертационен труд **изключително актуален, интересен, много богат на информация и представящ обобщения и изводи**, които, сигурна съм, ще предизвикат

тепърва дискусии и различни интерпретации, свързани с дигитализацията на различни по вид, обем и жанр съдържания. Без съмнение предложеният текст дава една добра теоретична и методологична основа за предефиниране – това обективно се налага от все по-динамично развиващата се медийна среда – на такива ключови понятия в медийната теория като рецепция, четене и възприятие на един и същ по вид текст, но представен по различен начин, усвояване на информацията, обем на запаметяване в зависимост от носителя, емоционално и естетическо въздействие особено на художествените текстове. Малко са дисертациите (или поне тези, които лично аз съм чела и познавам), където така органично да са представени взаимовръзките между теоретично извеждане на тези и възможността за тяхната реална приложимост в практиката. Предложеният текст е еднакво интересен както за медийния теоретик и изследовател, така и за издателя, редактора, ПР-специалиста на едно издателство, специалиста по маркетинг и продажба на книги. Дисертационният труд дава инструментариум за един по-различен поглед към българския издателски и книжен пазар в актуална съпоставка с проблемите на книгоиздаването в още шест държави с отдавна утвърдени специфики и традиции в тази област.

Формулирането на научно-изследователската задача прецизно очертава едно ново за нас изследователско поле и в този смисъл още тук бих отбелязала, че **избраният подход към темата е един от практико-приложните приноси** на дисертационния труд. Темата на дисертацията се актуализира индиректно и от обстоятелството, че в сложно и на моменти парадоксално преобразуващо се общество като българското, процесите на реструктуриране на медийната система като цяло са много динамични и често пъти налагани на системата отвън. Традиционно изследванията за масовата комуникация включват

класическите медии – печат, радио и телевизия, и социалните мрежи, сайтове, блогове, платформи. В анализа на медийните процеси не се обръща особено внимание (или по-точно рядко се включва в анализите) на книгата именно като медия. В тази посока според мен, може да търсим още един принос на разработката на Георги Александров и по-точно **ситуирането на книгата именно в медийното поле** и изследването на специфични нейни функционални интермедийни връзки и отношения.

Аналитична характеристика на съдържанието

Обектът и предметът на дисертационния труд са коректно дефинирани и изложението плътно следва зададените още в увода изследователски задачи.

Обект на дисертацията са печатните и електронни книги като медийни формати, а **предмет** на изследването са отношенията между печатните и електронни книги при тяхното потребление, когато читателят прави субективен медиен избор между тях. Георги Александров откроява **три предметни области за анализ, оценка и формулиране на 10 годишна прогноза**: 1) Функциите на печатните и електронните книги; 2) Читателските нагласи към тях като медийни формати и 3) Читателските практики при потреблението на печатните и електронни книги.

Целта на представения труд е да се установят и дефинират отношенията, които възникват при потреблението на печатните и електронните книги като самостоятелни медийни формати. Георги Александров сегментира основната цел на труда си в **пет равнопоставени по значимост изследователски задачи**. Той следва тяхното изпълнение стриктно и това придава стегнатост, компактност и пригледност на

изложението. По същество докторантът, чрез събирането и обработването на богат фактологичен материал и провеждане на собствено емпирично изследване търси отговор на следния основен изследователски въпрос: „дали в медийната среда се извършва процес на изместване на печатния от електронния формат на книгата, или двата медийни формата се адаптират към нея, допълвайки специфичните си функции в удовлетворяване на читателските потребности”.

Теоретичната рамка на дисертационния труд се задава от три теоретични изследователски полета – **първото** поле е съсредоточено върху функциите на медиите, принудени непрекъснато да се адаптират към неустойчива и бързо променяща се медийна среда, **второто** представя медийната среда като екосистема и **третото** е свързано с технологичните иновации. От своя страна изследователските полета, свързани с практиката, обхващат процесите на потребление на печатните и електронните книги.

Териториалният обхват на дисертационния труд е повече от представителен: той обхваща 6 държави – Съединените щати, Великобритания, Германия, Франция, Испания и Швеция. **Респектира и времевият обхват** – периодът на изследването, подробно представено във втора и трета глава, обхваща почти двадесет години: **от 2000 до 2018 г.**

Специално като приносна искам да отбележа четвърта глава, която представя и анализира данните от **авторско емпирично социологическо изследване**, озаглавено „Читателски нагласи към печатните и електронните книги”. То е проведено от **20 до 31 август 2019 г.** чрез количествения метод на анкета със самопопълване. От поканените за участие над 200 души са се отзовали 45%.

Методиката на изследването се основава на изпозването на различни аналитични методи – анализ на данни, метаанализ, контент

анализ на количествени данни от емпирични изследвания, сравнителен анализ, изучаване и анализ на статистически данни и документи.

Заключение: Проведеното от Георги Александров собствено емпирично изследване, както и анализът на данни, представящи състоянието на книгоиндустрията в шест държави за период от почти 20 години, доказват заявената в основната изследователска задача хипотеза.

Важно е да се отбележи също така, че мащабът на емпириката във втора, трета и четвърта глава, начинът, по който е направена селекцията на данните и тяхното представяне на базата на създадената в първа глава теоретична рамка и последвалото очертаване на зависимости, специфики, тенденции и перспективи в по същество също теоретичната пета глава, разкриват, че **докторантът притежава умения на изследовател**. Смятам, че Георги Александров е преценил добре какъв по обем материал е необходим, за да се проверят, чрез разгърнатите постъпателно и добре формулирани задачи, зададените три изследователски тези.

Основни научни приноси в дисертационния труд

Георги Александров е заявил и формулирал в края на в дисертационния си труд **6 научни приноса** – 3 теоретични и 3 научно-приложни. Като приемам по същество така представените приноси, бих акцентирала по-специално на следното:

1. Докторантът Георги Александров е **провел важно емпирично изследване**, което, според мен, **за първи път у нас** представя за научно обсъждане и анализ сложния въпрос за динамичните

трансформационни процеси в съвременната книгоиздателска индустрия, които се пораждат от обективното дигитализиране на медийната среда.

2. **Апробираната авторска методика** за емпиричното социологическо изследване „Читателски нагласи към печатните и електронните книги” дава добри резултати, което доказва нейната функционалност. Смятам, че в този си вид тя може да бъде използвана и занапред и да стане основа за един факултетски научен проект, в който да се включат студентите и докторантите от специалност „Книгоиздаване”.
3. Обобщенията и изводите, които авторът извежда от това изследване, са много добра основа за бъдещо развиване на масмедийното научно знание в посока на придобиващите все по-голяма актуалност, а това обективно предполага и тяхното изучаване и анализиране, на **процесите на конвергенция**, които вече са налице, при това със доста специфични характеристики и в българската медийна среда.
4. Освен всичко друго, според мен, дисертационният труд представлява готов, **завършен авторски лекционен курс** и при представена от Георги Александров учебна програма, катедрата би могла да обсъди включването му в бакалавърския учебен план на специалност „Книгоиздаване”.

Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем 39 страници (формат А 4) и е изготвен по приетия научен стандарт. Структурата му следва съдържанието на дисертацията.

Авторефератът отразява вярно и пълно съдържанието на оригиналния труд и дава обективна представа за целта, задачите, етапите и резултатите на проведеното изследване.

Публикации по темата

Георги Александров е представил списък със **седем научни публикации**, пряко свързани с темата на дисертационния труд, като три от тях са на английски език, а една е в съавторство с проф. Л. Райчева.

В различни семинари и конференции авторът е представил **4 научни доклада** по темата, три от тях са от международни конференции на английски език.

Заключение

Като имам предвид научноизследователските качества на предложения дисертационен труд – научната компетентност на автора, отличното познаване на изследвания проблем (резултат и на дългогодишната му практика в изследваната област), проведеното представително собствено емпирично изследване, формулираните интересни тези и обобщения – **убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на докторанта Георги Божидаров Александров образователната и научна степен „доктор” за представената дисертация на тема: „Интермедийни отношения между печатните и електронните книги”.**

София, 15 април 2020 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

/проф. д-р Тотка Монова/

